

کودک آزاری چیست؟

تهیه کننده: ثریا سیار

فهرست:

صفحه	عنوان
1	مقدمه
2	تعاریف
2	انواع کودک آزاری
3	عوامل مربوط به کودک آزاری
5	علائم و نشانه ها

7	درمان
7	راهکارهای اساسی در پیشگیری از خشونت علیه کودکان
8	منابع

مقدمه:

کودک آزاری چیست؟

طبق ماده 19 پیمان نامه حقوق کودک، دولت های عضو پیمان نامه ملزم هستند همه اقدامات قانونی، اداری، اجتماعی و آموزشی لازم را به عمل آورند تا از کودک در برابر همه شکل های خشونت جسمی و یا روانی، صدمه یا سوء استفاده، بی توجهی یا سهل انگاری، بدرفتاری یا بهره کشی توسط والدین یا سرپرست قانونی یا هر شخص دیگری که عهده دار مراقبت از کودک است محافظت کنند.

تحقیقات نشان داده است که کودکان بیشتر از هر جایی در میان خانواده در معرض خطر خشونت و بدرفتاری قرار دارند. در حقیقت احتمال اینکه کودکان توسط اعضای خانواده به قتل برسند، مورد حمله و آزار جنسی قرار گیرند و یا محکوم به تحمل عادات سنتی زیانبار و خشونت روانی گردند بسیار بیشتر از آن است که بیگانگان کودکان را در معرض این خطرات قرار می دهند.

خشونت بیرون از خانواده نظیر درگیری کودک در برخوردهای مسلحانه، خشونت های اجتماعی، آدم ربائی، سوء استفاده جنسی سازمان یافته همانند روسپیگری، تهیة تصاویر نامناسب از کودکان و یا خشونت علیه کودکان توسط سازمان ها و نهاد های اجتماعی و کارفرمایان بصورت تنبیه بدنی، محدودیت های جسمی، زندان انفرادی و سایر اشکال منزوی کردن، اجبار به پوشیدن لباس مشخص، محدودیت ها و یا منع تماس با اعضای خانواده، دشنام، سرکوفت و ریشخند می باشد.

رفتار خشونت آمیز در سطح خانواده و یا اجتماع موجب بروز رفتارهای خشونت آمیز در کودکان و نوجوانان می گردد بطوری که گاه کودکان اقدام به اعمال خشونت علیه هم کلاسی ها و یا برادر و خواهر خود می کنند حمل چاقو، پنجه

بوکس، زنجیر، زورگویی و قلدری، اذیت و آزار و حمله فیزیکی به هم کلاسی ها و اعضای خانواده، نمونه ای از بروز خشونت در کودکان می باشد. گاهی مشاهده می شود که کودکان آزار دیده علیه خود نیز اعمال خشونت می کنند از آن جمله می توان سوء مصرف دارویی، مصرف مواد مخدر، الکل و حتی خودزنی و یا خودکشی را ذکر نمود. این چرخ را چرخ خشونت می نامند. طبق گزارش سازمان جهانی بهداشت در سال 1999 حدود 40 میلیون کودک 4-0 ساله، در سراسر جهان در معرض کودک آزاری جسمی و غفلت والدین بوده اند، به نحوی که نیازمند خدمات بهداشتی، درمانی و اجتماعی بوده اند.

تعاریف:

کودک: مطابق ماده اول پیمان نامه حقوق کودک، منظور از کودک، هر انسان دارای کمتر از 18 سال سن است. در قوانین شرع مقدس اسلام، پایان کودکی نزد دختر 9 سالگی و در پسر 15 سال تمام قمری است.

(قانون مدنی ماده 1210، به نقل از کتاب کودک آزاری نوشته دکتر عباس آقا بیگلویی و دیگران.)

خانواده: طبق تعریف قانون مدنی ایران، خانواده کوچکترین واحد اجتماعی است و عبارتست از زن و شوهر و فرزندان تحت سرپرستی آنها که با هم زندگی می کنند و تحت ریاست شوهر و پدر هستند.

خشونت: عبارتست از هر گونه رفتار عمدی بین افراد که احتمال آسیب جسمی یا روحی را به همراه داشته باشد.

خشونت در خانواده: طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی W.H.O هر گونه رفتار غیر طبیعی که منجر به آزار رساندن به خود و یا دیگران باشد. (آزار به صورت جسمی، روانی و یا هر دو می باشد.)

کودک آزاری: طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی، عبارتست از آسیب یا تهدید سلامت جسم و روان و یا سعادت و رفاه و بهزیستی کودک به دست والدین یا افرادی که نسبت به او مسئول هستند.

بررسی ها نشان داده اند مرتکبین کودک آزاری جسمی در 75 درصد موارد، والدین کودک (بخصوص مادر)، 15 درصد سایر وابستگان و 10 درصد مراقبین کودک (مثل پرستار) بوده اند.

انواع کودک آزاری:

کودک آزاری جسمی: کودکی که یک بار یا به دفعات مورد ضرب و شتم، آزار و شکنجه عمدی قرار می گیرد و عبارتست از حمله فیزیکی به کودک، بطوری که می تواند موجب درد، بریدگی، کبودی، شکستگی استخوانی، و سایر جراحات و یا حتی مرگ کودک گردد. اشکال مختلف **کودک آزاری جسمی شامل:** شلاق زدن، بستن کودک، کوبیدن به دیوار، سوزاندن با آب جوش یا مایعات داغ و تکان دادن شدید می باشد.

کودک آزاری جنسی: بکارگیری، استفاده و واداشتن کودک به درگیر شدن با هرگونه رفتار روشن جنسی یا نمایش رفتارهای جنسی، تجاوز، تماس جنسی، فحشاء و هرگونه بهره برداری جنسی از کودکان جهت کسب لذایت و ارضاء میل جنسی. **کودک آزاری عاطفی:** هرگونه رفتار نامناسبی که بر عملکرد رفتاری، شناختی، عاطفی و جسمی کودک تأثیر منفی داشته باشد همانند آزارهای کلامی و غیر کلامی، سرزنش یا تحقیر، ناسزا گفتن، مسخره کردن، دست انداختن، مقررات و کنترل شدید و نامعقول، ترساندن مکرر کودک از تنبیه سخت بدنی، انتظارات و برخوردهای نامتناسب با سن و سال کودک، به خدمت گرفتن کودک در جهت ارضاء نیازهای عاطفی خود. پاسخ های رفتاری غیر قابل پیش بینی والدین که باعث بی ثباتی و دگرگونی شناختی کودک شود.

کودک آزاری ناشی از غفلت و مسامحه: عبارتست از عدم مراقبت و علاقمندی به کودک شامل محرومیت از نیازهای اساسی همانند غذا، پوشاک و محرومیت از اقداماتی که جهت رشد و نمو طبیعی کودک نیاز هست و یا کودک را در معرض خطر قراردادن (مانند رها نمودن بچه بدون مراقبت). مسامحه یا غفلت، بصورت عدم مراقبت کافی جسمانی و بهداشتی و عدم تأمین نیازهای روحی، هیجانی و آموزش کودک، ترک و به حال خود رها کردن کودک، فقدان محبت کافی، صحبت نکردن با کودک، عدم رسیدگی به وضعیت تحصیلی و بی توجهی به ترک مدرسه و کودک را در معرض خطراتی چون سرما و گرما قرار دادن؛ می باشد. به طور کلی ناتوانی یا غافل ماندن والدین از توجه و رسیدگی به نیازهای هیجانی و عاطفی کودک، مسامحه عاطفی نامیده می شود.

علل کودک آزاری:

کودک آزاری یک مسئله فرهنگی، اجتماعی، پزشکی است و معمولاً چندین عامل، مشترکاً در بروز آن نقش دارند.

عوامل مربوط به کودک آزاری را می توان به سه گروه عمده تقسیم کرد:

الف: علل مربوط به کودک

ب: علل مربوط به والدین

ج: علل محیطی

الف: عوامل مربوط به کودک:

1- فرزند اول خانواده بودن.

2- کودکان دارای سن کمتر: خصوصاً بچه های زیر 5 سال در معرض خطر هستند، به طوریکه دوسوم

موارد کودک آزاری جسمی در کودکان زیر 3 سال بوده است. مرگ عمدتاً در بچه های زیر یک سال دیده می شود.

3- نارس بودن کودک.

4- داشتن معلولیت جسمی و یا عقب ماندگی ذهنی.

5- بچه هاي بيش فعال.

6- کودکان سازش ناپذير، وابسته و تحريك پذير.

7- کودکانی که دائماً بیمار می شوند و یا از خوردن غذا امتناع می ورزند.

8- کودکان ناخواسته و نامشروع.

9- فرزند خوانده.

10- تک والد.

11- کودکان دارای ظاهر فیزیکی بد (لاغر، زشت و بد قیافه)

ب: عوامل مربوط به والدین:

1- فقدان مهارتهای کافی به عنوان والد.

2- خانواده های طرد شده و دارای روابط اجتماعی محدود.

3- داشتن انتظارات غیر واقعی، درک و تصور تحریف شده و اشتباه از توانایی های کودک که متناسب با سن اوست.

4- والدینی که به نوعی آزار و بی توجهی را در دوران کودکی خود تجربه نموده اند و یا ارتباط عاطفی ضعیفی با والدین خود داشته اند.

5- والدینی که بدون تفکر و به طور آني عمل می کنند و از نظر فکری افرادی نابالغ، خود محور، زود رنج و حساس هستند.

6- عقب ماندگی ذهنی والدین.

7- اختلالات روانی والدین.

8- اعتیاد به الکل و مواد مخدر والدین.

9- سابقه صرع و یا بیماری های مغزی در والدین.

10- پدیده روانی نقش معکوس: در این موارد والدین برای ارضای خود، نیازهای عاطفی خود را از کودک طلب می کنند و محبتی را که خود از آن محروم بوده اند از فرزندانشان انتظار دارند و در صورت عدم برآورده شدن توقعات عاطفی خود از سوي کودک، دچار خشم می شوند.

11- والدینی که به سرگرمی های خود (سینما، مهمانی و ...) دلبستگی شدید دارند و نمی توانند از آنها چشم پوشی کنند.

12- والدینی که دمدمی مزاج هستند و زود به خشم می آیند.

13- عدم رضایت از زندگی و یا حاملگی پی در پی و ناخواسته.

14- والدینی که تنبیه کودک را نوعی آموزش انضباطی می دانند.

15- تک والد بودن.

16- سن پائین والدین.

17- والدین سخت گیر و جدي که تمایل به تسلط کامل به همه چیز دارند.

18- تفاوت های شدید فرهنگی بین والدین.

19- بیسوادی و همچنین فقدان آموزش های لازم نزد والدین در خصوص چگونگی رفتار با همسر و نحوه رفتار صحیح با فرزندان.

20- فقدان برنامه ریزی تنظیم خانواده.

ج: عوامل محیطی و اجتماعی

- 1- خانواده هاي با محروميت هاي اجتماعي، طرد شده از اقوام و اجتماع.
 - 2- خانواده هاي پر جمعيت و شلوغ، پرمشکل و ناسازگار.
 - 3- صنعتي شدن جوامع، کودک آزاري در کشورهاي صنعتي شيوع بيشتري دارد.
 - 4- فشارهاي اقتصادي، سياسي، بيکاري و تورم.
 - 5- وجود قوانين مبني بر مجاز شمردن تنبيه بدني جهت تربيت و ايجاد نظم.
 - 6- فقدان حمايت هاي اجتماعي.
- والديني که با کودک خود بدرفتاري مي کنند مربوط به طبقه، نژاد يا مکان جغرافيايي خاصي نيستند و از مذهب، تحصيلات، شغل و وضعيت اجتماعي گوناگوني برخوردارند. بنابراين کودک آزاري در تمامي گروه هاي اجتماعي ديده مي شود. اکثر آسيب هاي کودکان از طرف کساني است که به آنها اعتماد دارند.

علائم و نشانه ها:

الف: کودک آزاري عاطفي:

- 1- کودک بازي نمي کند.
- 2- منفعل و دائم در حال شکايت است و يا حالت تهاجمي و يا بي اعتنايي دارد.
- 3- اعتماد به نفس بسيار پائين.
- 4- بندرت مي خندد.
- 5- مهارت هاي اجتماعي کمي دارد.
- 6- از ارتباط با ديگران خودداري مي کند و نگاهش را مي دزدد.
- 7- دائماً سعي در جلب حمايت ديگران دارد.
- 8- با اکراه غذا مي خورد.
- 9- پس رفت به دوران اوليه کودکي مثل مکيدن انگشت.
- 10- اشکال در خوابيدن.
- 11- توصيف خود با واژه هاي منفي و تحقيرآمیز.
- 12- بي ميلي نسبت به برنامه هاي خانواده.
- 13- والدين از کودک انتظارات غير واقعي دارند.
- 14- والدين انتظار دارند که کودک نيازهاي هيجاني و روحي آنان را برآورده سازد.
- 15- عدم علاقمندي والدين به کودک.
- 16- فقدان دانش و مهارت والدين جهت پرورش کودک.
- 17- والدين به نيازهاي خود توجه بيشتري دارند تا نيازهاي کودک.
- 18- والدين کودک را دائماً سرزنش مي کنند.
- 19- والدين با کلمات تحقيرآمیز با کودک خود سخن مي گویند.

ب: کودک آزاري جسمي:

- 1- احتياط فراوان در تماس فيزيکي با بالغين.
- 2- کنار کشيدن و يا حالت دفاعي گرفتن ناشي از ترس در پاسخ به حرکت ناگهاني بزرگسالان.
- 3- تغييرات شديد رفتاري به همراه واپس روي ها.
- 4- حالت گوشه گيري يا پرخاشگري شديد.
- 5- ترس شديد از والدين.
- 6- هنگام صدا کردن بسيار سريع خود را مي رسانند.

- 7- غالباً دير به مدرسه مي آيند و زياد غيبت مي کنند.
- 8- درخواست غذا از ديگران يا اقدام به دزدي مواد غذايي مي کنند.
- 9- اعلام مي کنند که از سوي والدين کتک مي خورند.
- 10- براي علت ايجاد آسيب هاي بدني خود دلايل نامتناسب، مختلف و ناباورانه مي آورند.
- 11- سئوالاتي مثل: ميتوانم با شمازندگي کنم؟مي توانم بيایم خانه شما؟دارندو گاهي مکرراً اعلام میکنند که پدر يا مادرم مرا دوست ندارد.
- 12- گاهي مي گویند مکان مناسبی براي خواب نداشته اند و يا به اندازه کافي غذا نخورده اند.
- 13- خانه اين کودکان وضعيت به هم ريخته دارد.
- 14- خانواده اين کودکان رفت و آمد محدود و کمي دارند و معمولاً اجتماع گريزند.
- 15- والدين نمي گذارند کودکان با دوستانشان رفت و آمد کنند.
- 16- والدين به مدرسه (مهد) سرکشي نمي کنند و نسبت به وضعيت تحصيلي کودک خود بي توجهند.
- 17- والدين نمي گذارند کودک در فعاليت هاي اجتماعي مدرسه شرکت کند.
- 18- والدين توضيحي براي صدمات بدني ايجاد شده در کودک ندارند و سعي در مخفي کردن جراحت ها دارند.
- 19- والدين، کودک خود را شرور و اصلاح ناپذير معرفي مي کنند.
- 20- والدين در صحبت کردن از کلمات تحقيرآمیز و توهين آمیز استفاده مي کنند.

ج: کودک آزاري جنسي:

- 1- بارداري در کودکان دختر که به سن بلوغ رسيده اند.
- 2- علائم و نشانه هاي بيماري هاي مقاربتی.
- 3- ادرار خوني.
- 4- کبودي و تورم در ناحیه تناسلي.
- 5- وجود خون و چرک در ناحیه تناسلي.
- 6- وجود ناراحتي و شکايت کودک از ناحیه تناسلي بدون وجود علت فيزيکی واضح.
- 7- تغيير رنگ در لباس هاي زیر.
- 8- خونريزي از ناحیه مقعد.
- 9- خاراندن مکرر ناحیه تناسلي.
- 10- اشکال در نشستن روي صندلي.
- 11- از دست دادن ناگهاني اشتها.
- 12- ديدن کابوس هاي شبانه.
- 13- حالت گوشه گيري و يا پرخاشگري شديد بطور ناگهاني.
- 14- فقدان ناگهاني علاقه به زندگي.
- 15- پس رفت به سوي رفتارهاي بچه گانه مثل خيس کردن رختخواب، مکيدن انگشت و گريه بيش از حد.
- 16- شکايت از درد ناحیه تناسلي.
- 17- اعلام اينکه فلان کس مرا لمس مي کند.

- 18- اعلام تماس جنسي با اشخاص.
 - 19- اعلام داشتن يك بازي پنهاني با افراد بزرگسال.
 - 20- اعلام ترسیدن از تنها ماندن با بزرگسالان.
- تشخيص کامل کودک آزارى بر عهده افراد متخصص و بصورت گروهى است. در صورت مشاهده علائم ذکرشده با يك متخصص تماس بگيريد.

درمان:

بعضى از متخصصين مهمترين اقدام را درمان والدين مى دانند، اما درمان کودک نيز ضرورى است. درمان به صورت گروهى است و متخصصين روانپزشكى اطفال، متخصص پزشكى قانونى، پزشک متخصص اطفال، مددکار اجتماعى و روان شناس در گروه درمان شرکت دارند.

اصول درمان شامل حمايت از کودک، مراقبت و روان درمانى گروهى و خانواده درمانى مى باشد. خصوصاً در موارد کودک آزارى روحى، نياز به بررسى و ارزشيابى روانشناختى کودک مى باشد. همچنين درمان اختصاصى براى اختلالات روحى و رفع ترس و اضطراب و برگرداندن اعتماد به نفس به کودک، بهبود اختلالات خواب و تغذيه اى، درمان خيس کردن رختخواب، بهبود توجه و صحبت کردن کودک ضرورت دارد. براى درمان والدين سه نکته را بايد در نظر داشت:

الف: حذف يا تعديل عوامل استرس زاي محيطى و اجتماعى.

ب: روان درمانى.

ج: آموزش تکنیک هاى رفتارى به والدين.

راهکارهاي اساسى در پيشگيرى از خشونت عليه کودکان:

- 1- ثبت دقيق تمامى موارد تولد نوزادان در اسرع وقت: بطوریکه مانع نوزاد کشى، فروش کودک و ربوده شدن، گردد.
- 2- بازنگرى و اصلاح قوانين موجود در باره حقوق کودکان و تصويب قوانين بازدارنده از تنبيه بدنى و سوء استفاده از کودکان.
- 3- اقدام جهت رشد آگاهى جامعه و والدين در خصوص حقوق کودک.
- 4- ممنوعيت استفاده از خشونت براى اهداف آموزشى در خانواده و مدارس.
- 5- اقدام مناسب و مؤثر جهت زدودن روش هاى سنتى اى که به بهداشت و سلامت جسمى و روانى کودک آسیب مى رساند.
- 6- منع قانونى اعمال خشونت در سازمان ها و نهادها مثل زندان ها، مدارس، مهدهاى کودک و ساير مؤسسات.
- 7- اقدام به پيشگيرى از بروز خشونت در تمامى خدمات و امور مربوط به کودکان و خانواده هاى آنان.
- 8- مطرود شمردن کلیه اشکال خشونت در ميان افراد توسط رهبران فکرى و مسئولين جامعه به طور مستمر.
- 9- رفع هرگونه نابرابرى و تبعيض در مورد کودکان.
- 10- ارتقاء سطح خدمات بهداشتى.
- 11- ارتقاء سطح آموزشى و امکانات تفریحى کودکان.
- 12- اجراى برنامه آگاه سازى و ارائه اطلاعات به والدين.
- 13- اصلاح نظام دادگستري ويژه نوجوانان منطبق با مقررات پيمان نامه حقوق کودک.
- 14- عدم پخش برنامه ها و تصاویر خشونت آمیز از طريق رسانه ها.

- 15- داشتن تعریف یکسان از کودک و کودک آزاری در قوانین.
 - 16- دسترسی کودکان به مراکز مشاوره از طریق تلفن، مراجع حضوری و مکاتبه ای.
 - 17- تعیین معیارهای جدا کردن اجباری کودک از خانواده در مواقع بحرانی.
 - 18- اجرای برنامه های پیشگیرانه با هدف تشویق کودکان به محافظت از خود در برابر خشونت.
 - 19- برقراری یک سیستم گزارش دهی دائمی در سطح کشور برای موارد سوء استفاده و آزار کودکان.
 - 20- تلاش در جهت کاهش فقر، اعتیاد و بیکاری
- ماده 19 پیمان نامه حقوق کودک:**
- کشورهای عضو، کلیه اقدامات قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی لازم را به عمل خواهند آورد تا از کودک در برابر کلیه اشکال خشونت جسمی یا روانی، صدمه یا آزار، بی توجهی یا رفتار توأم با سهل انگاری، سوء رفتار یا بهره کشی، از جمله سوء استفاده جنسی، در حین مراقبت توسط والد (یا والدین)، سرپرست (یا سرپرستان) قانونی یا هر شخص دیگری که عهده دار مراقبت از کودک است، حمایت کنند.

منابع:

- پیمان نامه حقوق کودک - انتشارات یونیسف.
- کودک آزاری - نوشته دکتر عباس آقا بیگلویی و دیگران - انتشارات آوند دانش - 1380
- کودک آزاری جسمی - نوشته دکتر کتایون خوشابی و سید عباس باقری یزدی - انتشارات فروغ دانش سال 1380